

Освітологічні студії у соціальній сфері

УДК 378.22:364.4

НОРМАТИВНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

NORMATIVE AND APPLIED ISSUES OF ENSURING QUALITY IN SOCIAL WORKERS' EDUCATION

Наталія Коляда

*Док. пед. наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

Natalia Koliada

*Dr. in Pedagogy, Professor, Head of Social Pedagogy and Social Work Chair, Pavlo Tychyna Uman State
Pedagogical University*

Оксана Кравченко

*Канд. пед. наук, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного
педагогічного університету імені Павла Тичини*

Oksana Kravchenko

*Ph. D. in Pedagogy, Dean of the Department of Social and Psychological Education, Pavlo Tychyna Uman
State Pedagogical University*

✉ okskravchenko@ukr.net

Анотація

У статті досліджено механізми забезпечення якості надання освітніх послуг у сфері соціальної роботи та проаналізовано відповідний досвід Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

На основі вивчення нормативно-правової бази та системного аналізу результатів досліджень обґрунтовано складові процесу забезпечення якості професійної підготовки фахівців соціальної сфери: якість підготовки потенційного абітурієнта; якість освітніх програм, робочих навчальних програм та навчально-методичного забезпечення дисциплін; якість освітніх технологій, що сприяють формуванню професійних компетентностей; якість організаційного та навчально-методичного забезпечення практичної підго-

Ключові слова:

соціальна освіта, професійна підготовка, компетентності, університет, практична підготовка, якість освітніх послуг.

Key words:

social education, vocational training, competences, university, field education, quality of educational services.

товки, яка дозволяє в умовах реальної соціальної діяльності вдосконалити і закріпити ці компетентності; якість практичної підготовки фахівців. Охарактеризовано досвід Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини у забезпеченні практичного навчання. Проведені опитування виявили, що студенти, які опановують фах «Соціальна робота», орієнтовані передовсім на практичні навички та практичну підготовку, високо її поцінують.

Abstract

The paper reviews approaches for ensuring quality of specialists' professional training in the social sphere and analyzes the experience of the Faculty of Social and Psychological Education in Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University. Based on desk-review of the existing legal acts and findings of the research the components in the process of ensuring the quality of educations are defined. They are as follows: the quality of the potential university entrant's preparation; the quality of educational programs, work syllabus, teaching and methodological support of the disciplines; the quality of educational technologies that contribute to the formation of professional competencies; the quality of organizational, teaching and methodological support of practical training that allows, in conditions of real social activity, to improve and consolidate these competences; the quality of specialists' training. At the same time, the mechanism of determining the quality of providing educational services in this area has been explored.

It has been established that in the process of future social workers' training the main tasks are to create an educational environment for the formation of the specialist's professional competences, to strengthen the integration of theoretical knowledge and practical training, to realize the significance of social work, namely, the role of a social worker as a subject of modern social policy implementation in Ukraine.

The experience of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University in arranging field education has been described. It was pointed out that students are involved in the provision of innovative social services. The survey conducted among students (based the methodology for measuring the quality of providing educational services) uncovers their expectations and values. The highest scores were obtained for the practical skills and practice trainings.

Інформація про рукопис

Надійшов до редакції:
20.06.2017

Рецензований: 10.07.2017

Подано доопрацьовану
версію: 17.08.2017

Прийнятий до друку:
28.08.2017

Вступ

На сьогодні активно розвивається соціальна освіта як один із напрямів професійної освіти. Це обумовлено як зовнішніми й внутрішніми чинниками соціального розвитку держави, потребою підготовки висококваліфікованих фахівців соціальної сфери, яка розпочалася понад 20 років тому, так і величезним попитом з боку суспільства на соціальні послуги та соціальне забезпечення з огляду на динамізм соціальних катаклізмів.

Питання професійної підготовки фахівців соціальної сфери виступає предметом досліджень численних вітчизняних учених, зокрема О. Безпалько [1], І. Мельничук [2], Л. Міщик [3], Г. Попович [4], В. Поліщук [5], Т. Семигіної [6] та ін. Їхні напрацювання свідчать, що питання розвитку освіти з соціальної роботи та застосування отриманих знань залишаються дискусійними.

Водночас в умовах соціально-економічних перетворень, домінування конкуренції на ринку надання послуг, в тому числі освітніх, спостерігається підвищена увага до питань якості. Зокрема, входження вітчизняної вищої освіти у міжнародний інтеграційний процес вимагає суттєвих змін у забезпеченні якості підготовки випускників вишів загалом.

Теоретичні засади дослідження

У своїй роботі ми виходили з сучасних поглядів [7-9] на завдання вищої освіти, яке вбачається у формуванні професійних компетентностей задля забезпечення сталого розвитку, що висуває перед освітою потребу створення інтерактивного освітнього середовища, застосування активних методів і форм навчання зі включенням елементів проблемності, наукового пошуку, різноманітних форм самостійної роботи.

Такі підходи цілком прийнятні для підготовки соціальних працівників з огляду на технологічну спрямованість професійної соціальної роботи, яка орієнтована на соціальну допомогу, підтримку, соціальне обслуговування і захист. О. Карпенко [10] до базових технологій соціальної роботи відносить такі: соціальна експертиза й соціальна діагностика; соціальна адаптація, соціальна реабілітація, соціальна профілактика і корекція; соціальна опіка, опікунство і патронаж; просвіта та інформування; інноваційні технології тощо. Дослідниця виокремила складники системи підготовки майбутніх соціальних працівників до практичного застосування технологій соціальної роботи: наявність необхідних дидактичних засобів для реалізації технологій соціальної роботи у практичній діяльності; високий рівень володіння викладачами педагогічною технікою, педагогічними методами і прийомами; систематичність використання інноваційних технологій; різноманітність, варіативність, послідовна зміна різних видів технологій; рефлексія реалізованих педагогічних технологій.

Організація процесу якісної підготовки фахівців соціальної роботи, за твердженням Н. Платонової [11], має включати такі компоненти навчальної діяльності: 1) аксіологічний - формування сукупності цільових цінностей, що є змістовими для розробки освітніх програм, навчальних планів, робочих програм дисциплін, програм практики; 2) управлінський – оперативне регулювання освітнього процесу, що передбачає динамічний аналіз отриманої інформації для корекції освітнього процесу на основі моніторингу його результативності; 3) організаційний – система взаємодій суб'єктів освітньо-професійного середовища, що передбачає оптимальну організацію освітнього процесу з урахуванням індивідуальних освітніх маршрутів; 4) змістовий – зміст навчального процесу, що відображає специфіку професіоналізації у конкретній сфері соціальної роботи; 5) технологічний – комплекс традиційних і інноваційних педагогічних технологій, що дозволяють забезпечувати якість навчання.

Органічною складовою фахової підготовки фахівців вважають практичну підготовку студентів. Наразі така практика має бути ретельно спланована й організована. Як доводять Н. Тверезовська та Л. Сатановська [12], до організаційно-педагогічних умов проходження практики студентами відносять: встановлення партнерських взаємин між ВНЗ і закладами соціальної сфери як базами проходження практики і потенційними роботодавцями; співпраця з супервізорами - працівниками закладів-баз практик, що працюють зі студентами; забезпечення неперервності практичного компонента професійної підготовки протягом усього періоду навчання студентів; різноманітність і поступове ускладнення змісту і форм практичної підготовки; навчальний і дослідницький характер завдань і змісту практичної підготовки; створення студентам умов і можливостей для навчання під час практики, оволодіння новими знаннями і технологіями соціальної роботи, апробації своїх ідей та ініціатив.

З теоретичної і практичної точки зору цікавим є дисертаційне дослідження Н. Ларіонової [13] з питань формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик. З огляду на спорідненість спеціальностей «Соціальна педагогіка» і «Соціальна робота», слухними є підходи до практичної підготовки фахівців соціальної сфери, обґрунтовані на засадах системного підходу: 1) головною метою практики є підготовка фахівців, які здатні до творення не тільки особистісно, але й суспільно значимих продуктів діяльності (зміни/самозміни) індивідів, груп, спільностей, систем соціальних зв'язків і взаємодій різного рівня), вміють знаходити продуктивні рішення різноманітних і багаторівневих соціальних проблем й ефективні способи їхньої профілактики, готові до активного впливу на розвиток професійної діяльності й професійної спільноти, здатні брати на себе соціальні й етичні зобов'язання в контексті професії, гарантуючи результат, очікуваний суспільством, на основі сформованої професійної готовності; 2) провідним елементом змістового компонента практики є навчально-професійна діяльність студентів, яка вирізняється умовами (реальна професійна дійсність, що забезпечує інтеграцію освітнього й професійного середовища),

змістом, творчим характером, місцем в особистісному формуванні спеціаліста (оптимізація та гармонізація процесів професійної соціалізації й професійної індивідуалізації); 3) діяльнісний компонент практики характеризується суб'єкт-суб'єктною взаємодією викладача й студента, активним опануванням студентом керівною, координуючою, спрямовуючою ролями; 4) управління практикою передбачає створення таких зовнішніх умов, що оптимізують і спрямовують саморозвиток професіонала, в основі якого є актуалізація студентом суб'єктної позиції в освітньому процесі, осмислення ним професійної дійсності з позиції «Я - діяч», професійне самовизначення як результат рефлексивної діяльності.

Таким чином, забезпечення якісної підготовки соціальних працівників поєднує філософські, загальнопедагогічні концепції та прикладні, технологічні аспекти. При цьому все це відбувається в Україні у мінливому контексті непослідовних змін у вищій школі і недостатньої розвиненості практичної соціальної роботи як фаху [14], а також трансформації загальних уявлень щодо соціальної роботи як професії [15], що знайшло відображення в останніх глобальних стандартах із соціальної роботи.

Ми виходили з того, що у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників ключовими є завдання зі створення освітнього середовища для формування професійних компетентностей фахівця, посилення інтеграції теоретичних знань і практичної підготовки, усвідомлення значимості соціальної роботи, а саме - ролі соціального працівника як суб'єкта реалізації сучасної соціальної політики України. З огляду на означене вище обрано мету статті, яка полягає у виявленні та обґрунтуванні складників процесу забезпечення якості професійної підготовки фахівців соціальної сфери й вивченні механізму забезпечення якості надання освітніх послуг у цій галузі в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Методологія роботи

У цій роботі використано низку методів дослідження. По-перше, ми звернулись до чинного українського законодавства та практики розробки галузевих стандартів щодо підготовки соціальних працівників як інструменту забезпечення якості вищої освіти.

По-друге, ми проаналізували власний досвід організації теоретичного та практичного навчання для студентів факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету (УДПУ) імені Павла Тичини, зміст підготовки майбутніх соціальних працівників. Для цього ми застосували системний підхід як сукупність взаємопов'язаних компонентів професійної освітньої діяльності, що у єдності забезпечують відповідний результат [16].

По-третє, ми визначили ставлення студентів – майбутніх соціальних працівників, до якості освітніх послуг, які вони отримують в УДПУ. Для цього була використана методика вимірювання якості у сфері послуг, яка для сфери освіти отримала назву «Качобрус» (від рос. «КАчество ОБразовательной УСлуги») [17]. До анкети для студентів були включені два розділи, які містили 18 питань-стверджень. Питання були представлені у вигляді шкали Лайкерта, у відповідях на які студенти формують свої очікування і сприйняття якості освітніх послуг, а також важливість для них запропонованих 18 критеріїв. Для кожного з критеріїв було вираховано його середнє значення очікування, сприйняття і важливості, що склали рейтинги коефіцієнтів очікування, сприйняття і важливості відповідно. Нульове значення кожного коефіцієнта якості означає співпадіння рівня очікування якості й рівня сприйняття якості з цього критерію. Негативні значення вказують на те, що рівень очікувань перевищує рівень сприйняття. Задовільним результатом вважались негативні коефіцієнти якості, максимально наближені до нульового значення.

В анкетуванні взяли участь 18 студентів четвертого курсу денної форми навчання факультету соціальної та психологічної освіти УДПУ, які завершують навчання за освітнім рівнем «бакалавр».

Основні результати дослідження

Нормативні вимоги щодо якості освіти

Відповідно до основних положень Закону України «Про вищу освіту» (2014) [18] метою вищої освіти є підготовка кваліфікованого фахівця відповідного рівня та профілю, компетентного та конкурентноздат-

ного на ринку праці, який вільно володіє професією та орієнтується в суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності. Відповідно до Закону якість вищої освіти визначається як рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти. Згідно із чинним законодавством система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти передбачає здійснення таких процедур і заходів: здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм; щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників вищого навчального закладу; забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних, наукових і науково-педагогічних працівників; забезпечення необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи студентів, за кожною освітньою програмою; організація контрольних заходів, що дозволяють об'єктивно визначити рівень навчальних досягнень та сформованості відповідних компетенцій; інших процедур і заходів.

Система із забезпечення якості підготовки фахівців орієнтована на результати навчання – сукупності знань, умінь, навичок, інших компетентностей, набутих студентом у процесі навчання за певним освітньо-професійним. Національною рамкою кваліфікацій [19] передбачено, що в Україні рівень сформованості компетентностей, отриманих унаслідок навчання, визначають на основі наступних критеріїв: праксеологічний (готовність і здатність застосування отриманих знань, умінь, навичок); когнітивний (оволодіння системою знань про спеціальність); діяльнісний (уміння і навички вирішення задач, уміння планувати і реалізовувати власну професійну діяльність); аксіологічний (сформованість певної системи цінностей як виміру професійної діяльності); рефлексивний (здатність до самоаналізу, об'єктивної самооцінки, готовність до виявлення труднощів й їх причин).

У контексті імплементації нового законодавства про вищу школу важливу роль відіграють стандарти. Передбачено, що освітній процес має здійснюватися відповідно до нового покоління стандартів, що замінюють Галузеві стандарти вищої освіти (ГСВО), розроблені протягом 2002-2014 рр. Нові стандарти мають ґрунтуватися на компетентісному підході й відповідати філософії визначення вимог до фахівця, покладеній в основу Болонського процесу та міжнародного Проекту Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING).

Постановою № 266 від 29 квітня 2015 року [20] Кабінет Міністрів України визначив «Соціальну роботу» як окрему галузь знань: підготовка фахівців має здійснюватися за рівнями вищої освіти «бакалавр», «магістр» та «доктор філософії». За даними напрямками мають бути розроблені стандарти вищої освіти. Проте на момент написання цієї статті такі стандарти ще не були схвалені, адже процедура їх розробки і погодження видаються надзвичайно складними. Відтак навчальні заклади самотужки впроваджують освітньо-професійні програми підготовки соціальних працівників. Однак, навіть коли з'являться стандарти, у процесі підготовки фахівців для соціальної сфери важливим мотиваційним чинником постає організаційне забезпечення вільного вибору дисциплін, що дозволятиме студенту згідно з власними професійними переконаннями вибудовувати траєкторію навчальної діяльності. І саме тут важливу роль відіграє політика університету та його зв'язки з практикою соціальної роботи.

Зміст підготовки соціальних працівників в УДПУ

Рефлексія власного досвіду підготовки соціальних працівників вказує на важливість такої складової забезпечення якості, як якість підготовки потенційного абітурієнта. Це включає рівень шкільної підготовки, сформовану мотивацію до отримання професії, певну світоглядну позицію, готовність до адаптації в нових умовах навчального закладу. У цьому напрямі важливі профорієнтаційні заходи, які на основі відповідних здібностей, задатків і можливостей дозволяли б в умовах старшої школи (9-11 класи) формувати мотивацію до майбутньої професії, розкривати її соціальну значущість, окреслювати перспективи особистої причетності до вирішення проблем окремої людини, сім'ї і громади в цілому. Система профорієнтаційних заходів передбачає наступність і взаємозалежність (комп'ютерна профдіагностика, конкурси соціальних проектів серед учнів, проведення учнями спільно зі студентами спеціальності «Соціальна робота» соціальних і благодійних акцій, дні відкритих дверей, акція «Один день із життя студента», участь у конкурсах наукових робіт, олімпіадах із соціальної роботи та ін.).

Водночас важливою, на нашу думку, видається діяльність зі створення умов для адаптації вчорашніх абітурієнтів до нових умов ВНЗ, зокрема щодо посилення мотивації до професії, яку здобувають. У цьому відношенні ефективними інструментами можна вважати: вивчення навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Теорія соціальної роботи»; проведення тематичних заходів до Дня працівників соціальної сфери України, Всесвітнього Дня соціальної роботи; залучення до волонтерської роботи Студентської соціально-психологічної служби та інших структурних підрозділів (Центр соціальної та освітньої інтеграції «Без бар'єрів», Центр гендерної освіти, Школа соціальних знань); зустрічі з фахівцями закладів соціальної сфери тощо.

Наш досвід засвідчує, що у навчальному процесі доцільне використання спеціальних розвивальних технологій, спрямованих на формування в майбутніх фахівців соціального профілю технологічної готовності до професійної діяльності. До них можна віднести такі: розробка авторських і групових соціальних проєктів; проведення конкурсу соціальної реклами; аналіз відео-сюжетів на основі реальних ситуацій; участь у благодійній акції «Здійсни мрію дитини»; залучення до соціальних акцій у дитячих притулках, реабілітаційних центрах, будинках для людей старшого віку; активна робота «Школи соціальних знань» як майданчика для постійних зустрічей із фахівцями закладів соціальної сфери; волонтерська діяльність. Ми також залуцаємо студентів до реалізації основних завдань альтернативних структурних підрозділів соціальної освіти факультету (Студентська соціально-психологічна служба, Центр соціальної та освітньої інтеграції «Без бар'єрів», Центр гендерної освіти, Центр професійної діагностики та тренінгових технологій).

Відповідно до освітньої програми підготовки фахівців зі спеціальності «Соціальна робота» студенти факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини долучаються до альтернативних видів практико орієнтованої підготовки до надання соціальних послуг. Зокрема, поширення набуло шефство над: 1) дітьми-сиротами Обласного міжрегіонального центру соціально-психологічної реабілітації дітей у м. Умань, Дитячих будинків сімейного типу регіону, у рамках якого волонтери Студентської соціально-психологічної служби апробують технології соціальної адаптації та реабілітації дітей та молоді за допомогою соціальних акцій, екскурсій, квестів, тематичних заходів, благодійної діяльності; 2) дітьми з інвалідністю та їхніми сім'ями, у рамках співпраці з реабілітаційними закладами, зокрема, з впровадження технології інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму; у цьому відношенні заслуговує на увагу діяльність Центру соціальної та освітньої інтеграції «Без бар'єрів», на базі якого студенти проходять волонтерську практику, введення дисципліни «Інклюзивний туризм», реалізація проєкту «Відкриваємо світ разом», проведення Студентського конкурсу наукових проєктів «Подорожуємо без бар'єрів» тощо; 3) учасниками АТО та їхніх сімей у межах роботи Національно-патріотичного табору для студентської молоді «Дія»; у ході навчання, розробки та апробації тренінгів у роботі з цією категорією клієнтів, співпраці із громадськими організаціями регіону; 4) стаціонарними закладами для людей похилого віку в руслі організації благодійних акцій для надання матеріальної допомоги, здійснення культурно-дозвілльової діяльності та освітньо-просвітницьких заходів у межах діяльності Університетів третього віку.

У ході вдосконалення професійних знань і технологій соціальної роботи за місцем проживання цікавим є реалізація спільного проєкту УДПУ імені Павла Тичини та Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради Центру дозвілля та відпочинку для дітей шкільного віку «Барвограй». Проходження практики при Центрі дозволяє студентам впроваджувати методи «вуличної соціальної роботи».

Важливого методичного і професійно-орієнтованого значення набуває проходження студентами практики на базі ДП «УДЦ Молода Гвардія», у результаті чого майбутні соціальні працівники удосконалюють професійні вміння на базі тимчасового дитячого колективу (загону) у сприянні соціальної адаптації та позитивної соціалізації особистості шляхом допомоги їй у засвоєнні соціальних норм і цінностей. Склад тимчасового колективу у межах проходження практики різномірний: діти-сироти та позбавлені сімейного піклування, діти з інвалідністю, діти учасників АТО, діти з багатодітних, внутрішньо переміщених сімей та ін., що передбачає практичне використання різного спектру технологій соціальної роботи (діагностики, адаптації, профілактики, реабілітації та ін.), форм і методів у конкретних умовах.

При організації навчання ми виходили з того, що у процесі підготовки фахівців соціальної сфери необхідно використати інноваційний підхід до організації і методичного забезпечення практичної підготовки.

І це дасть змогу сформувати у студентів належні компетентності, готовність вирішувати складні соціальні проблеми, здійснювати пошук ефективних шляхів забезпечення соціального благополуччя окремій людині, групі, громаді на основі активізації потенційних можливостей кожного, надавати якісні соціальні послуги різним групам клієнтів.

Оцінка якості освітніх послуг студентами

У табл. 1 представлено результати вивчення рейтингів очікування та сприйняття студентів УДПУ за методикою «Качобрус». Ранжування цих критеріїв за очікуваннями студентів (табл. 2) свідчить про досить високу практичну орієнтованість майбутніх фахівців соціальної сфери.

Табл 1. Результати опитування студентів за методикою «Качобрус»

№	Критерій	Очікування	Сприйняття	Коефіцієнт якості
1	Якість викладання лекцій	4.53	4	-0.53
2	Якість проведення практичних і семінарських занять	4.06	3.6	-0.46
3	Якість проведення лабораторних занять	3.6	3.4	-0.2
4	Зміст і практичне значення навчального матеріалу	4.13	4	-0.13
5	Захопленість професією	4.4	4	-0.4
6	Інтелектуальний потенціал	4.2	4	-0.2
7	Комунікативність	4.4	4.26	-0.14
8	Вимогливість	4.33	4.06	-0.27
9	Забезпечення навчально-лабораторною базою	3.73	3.93	0.2
10	Забезпеченість комп'ютерною базою	4.46	4.26	-0.2
11	Забезпеченість навчальною літературою	4.06	3.66	-0.4
12	Зручність розкладу	3.6	3.53	-0.7
13	Забезпеченість місцями у гуртожитку	3.13	3.33	-0.2
14	Престижність диплома вуза	4.46	4.46	0
15	Престижність диплому вишу за спеціальністю	4.26	4	-0.26
16	Престижність навчання у виші за спеціальності	4.13	3.93	-0.19
17	Можливість працевлаштування за спеціальністю	3.93	3.73	-0.2
18	Сприяння вишу у працевлаштуванні	4.06	3.53	-0.53

Визначення мотивації здобуття вищої освіти засвідчило, що студенти УДПУ прагнули: стати висококваліфікованим фахівцем (73 %), набути глибокі знання (67 %), забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності (67 %), отримати диплом (40 %). Такий результат свідчить про зорієнтованість випускників на майбутню професійну діяльність, прагнення реалізуватися і зарекомендувати свої знання та вміння, і, врешті-решт, свідчить про готовність до виконання професійних функцій.

Обговорення

Отримані під час дослідження результати засвідчують, що використання практико-орієнтованих технологій у процесі підготовки соціальних працівників цілком відповідає сучасним нормативним вимогам щодо забезпечення якості вищої освіти. Це дозволяє сформувати професійну ідентичність, відповідність майбутніх фахівців вимогам соціальної роботи, конкурентоспроможність у подальшій професійній діяльності. При цьому особливо важливо враховувати специфіку професійних обов'язків майбутнього соціального працівника, які вимагають постійної комунікації; діяльність з надання різноманітних соціальних послуг у напрямі активізації потенційних можливостей клієнта, що передбачає одночасну мобілізацію професійних знань і вмінь залежно від його проблем тощо.

Табл 2. Рейтинг критеріїв якості за методикою «Качобрус» у студентів

№	Критерій	Важливість для студентів
1	Забезпеченість комп'ютерною базою	4.53
2	Комунікативність	4.46
3	Зміст і практичне значення навчального матеріалу	4.4
4	Вимогливість	4.33
5	Престижність диплому вишу	4.33
6	Забезпеченість навчальною літературою	4.26
7	Престижність диплому вишу за спеціальністю	4.26
8	Якість викладання лекцій	4.2
9	Престижність навчання у виші за спеціальності	4.13
10	Можливість працевлаштування за спеціальністю	4.13
11	Захопленість професією	4
12	Інтелектуальний потенціал	4
13	Забезпечення навчально-лабораторною базою	3.86
14	Якість проведення практичних і семінарських занять	3.8
15	Зручність розкладу	3.73
16	Сприяння вишу у працевлаштуванні	3.66
17	Якість проведення лабораторних занять	3.4
18	Забезпеченість місцями у гуртожитку	3.33

Все це вмотивує використання відмінних від традиційних технологій підготовки фахівців, які дозволяють організувати навчальний процес із врахуванням професійної спрямованості спеціальності «Соціальна робота», з орієнтацією на особистість студента, його інтереси, здібності, кар'єрні очікування, установку на самореалізацію у подальшій професійній діяльності. Власне студент у процесі навчальної діяльності виступає в якості суб'єкта поряд із викладачем, а його особистісний розвиток стає одним з головних освітніх завдань. Оцінюючи ставлення студентів до якості освітніх послуг, отримуємо результати, які підтверджують, що забезпечення якості професійної підготовки фахівців соціальної сфери пов'язане з взаємозалежними компонентами: умови, процес і результат освітньої діяльності.

Наразі проведене дослідження дозволяє визначити, що до складників процесу забезпечення якості професійної підготовки фахівців соціальної сфери можна віднести: якість підготовки потенційного абітурієнта; якість освітніх програм, робочих навчальних програм та навчально-методичного забезпечення дисциплін; якість освітніх технологій, що сприяють формуванню професійних компетентностей; якість організаційного та навчально-методичного забезпечення практичної підготовки, яка дозволяє в умовах реальної соціальної діяльності вдосконалити і закріпити ці компетентності.

Висновки

Аналіз нормативно-правової бази та рефлексія нашого досвіду дає підстави для твердження, що одним із ключових орієнтирів для розробки і впровадження якісних освітніх програм є перенесення уваги з процесу навчання на його результат, орієнтація змісту й організації навчання на компетентнісний підхід і пошук ефективних механізмів його запровадження. З-поміж таких механізмів слід особливо відзначити забезпечення практичної підготовки як через застосування відповідних освітніх технологій, пошук цікавих баз практики, так і через організацію в стінах університету структур, де студенти можуть відпрацьовувати потрібні навички. Аналіз досвіду Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та результати опитування студентів, які опановують фах соціальна робота, підтверджує ефективність такого підходу, орієнтованого на забезпечення якості підготовки соціальних працівників.

Перелік літератури та джерел інформації

1. Безпалько О. В. Компетентности социального работника как базис построения образовательной программы бакалавра социальной работы // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. 2015. № 7(38). С. 8-15.
2. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.04. Тернопіль, 2011. 42 с.
3. Міщик Л. І. Теорія і практика професійної підготовки соціального педагога. Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2011. 115 с.
4. Попович Г. М. Умови інституціоналізації соціальної роботи в Україні: автореф. дис. ... канд. соціолог. наук: спец. 22.00.03. Київ, 2004. 20 с.
5. Поліщук В. Роль волонтерської практики в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2013. № 29. С. 153-157.
6. Семигіна Т.В. Підготовка керівних кадрів для медико-соціальної сфери: реалії та виклики // Кадрова політика у сфері охорони здоров'я в умовах загроз національній безпеці України: Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Київ, 23 березня 2017 р.). Київ: ДКС-Центр, 2017. С. 139-141.
7. Буяшенко В.В. Сталий розвиток і сучасна парадигма освіти // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2017. № 2. С. 72-74.
8. Ватковська М. Г. Освіта як фактор становлення «суспільства знання» // Грані. Серія: Філософія. 2014. № 8. С. 6-11.
9. Курбатов С. Феномен університету в контексті часових та просторових викликів. Суми: Університетська книга, 2014. 262 с.
10. Карпенко О. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти: Дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти. Київ, 2008. 546 с.
11. Платонова Н.М. Технологический аспект подготовки социальных работников в условиях модернизации высшей школы // Ученые записки Санкт-петербургского государственного института психологии и социальной работы. 2013. № 2. С. 37-43.
12. Тверезовська Н. Т., Сатановська Л. А. Практика студентів у соціальних установах. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 378 с.
13. Ларіонова Н. Б. Формування професійної готовності майбутніх соціальних педагогів у процесі навчальних практик: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Слов'янськ, 2013. 20 с.
14. Карагодіна О., Пожидаєва О. Запровадження програм підготовки докторів філософії з соціальної роботи: аналіз поточної ситуації // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. 2017. № 1. С. 85-91.
15. Семигіна Т. В. Міжнародна соціальна робота: глобальні пріоритети соціального розвитку і нове визначення соціальної роботи // Вісник АПСВ. 2015. № 1. С. 6-11.
16. Пожидаєва О. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2011. 20 с.
17. Лыфенко А. В., Субботина Т.Н. Анализ отношения студентов к качеству образовательных услуг // Политика, экономика и социальная сфера. 2015. № 1. С. 132-137.
18. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. (ред. від 05.01.2017) № 1556-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 20.04.2017).
19. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (дата звернення 15.04.2017)
20. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 266. URL: zakon.rada.gov.ua/go/266-2015-n (дата звернення 20.04.2017).

References

1. Bezpalko, O. V. (2015). Kompetentnosti sotsial'nogo rabotnika kak bazis postroyeniya obrazovatel'noy programmy bakalavra sotsial'noy raboty [Competence of a social worker as a basis for the construction of an educational program for a bachelor's degree in social work]. *Naukoviy visnik Chernivets'kogo universitetu*. Pedagogika ta psikhologiya, 7(38), 8-15.

2. Melnychuk, I. M. (2011). *Teoriya i metodyka profesiyanoi pidhotovky maybutnikh sotsial'nykh pratsivnykiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohiy u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh*: avtoref. dys. ... dokt. ped. nauk [Theory and methodology of professional training of future social workers by means of interactive technologies in higher educational institutions: Doctoral Thesis] Ternopil'.
3. Mishchuk, L. I. (2011). *Teoriya i praktyka profesiyanoi pidhotovky sotsial'noho pedahoha* [Theory and practice of professional training of social pedagogue]. Hlukhiv.
4. Popovych, H. M. (2004). *Umovy instytutstyalizatsiyi sotsial'noyi roboty v Ukrayini*: avtoref. dys. ... kand. sotsioloh. nauk [Conditions of institutionalization of social work in Ukraine: PhD Thesis]. Kyiv.
5. Polishchuk, V. (2013). Rol' volonters'koyi praktyky v protsesi profesiyanoi pidhotovky maybutnikh sotsial'nykh pratsivnykiv [The role of volunteer practice in the process of professional training of future social workers]. *Naukovy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*. Seriya: Pedahohika. Sotsial'na robota, 29, 153-157.
6. Semigina, T. (2017). Pidhotovka kerivnykh kadriv dlya medyko-sotsial'noyi sfery: realiyi ta vyklyky [Training of Managers for the Medical and Social Sphere: Realities and Challenges]. In *Human Resources Policy in the Sphere of Health in the Context of Threats to National Security of Ukraine: Materials of the Annual All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with International Participation*. Kyiv: DKS-Cente..
7. Buyashenko, V. V. (2017). Stally rozvytok i suchasna paradyhma osvity [Sustainable development and the modern paradigm of education]. *Visnyk Akademiyi pratsi, sotsial'nykh vidnosyn i turyzmu*, 2, 72-74.
8. Vatkovska, M. H. (2014). Osvita yak faktor stanovlennya «suspilstva znannya» [Education as a factor in the formation of a "knowledge society"]. *Grani*. Seriya: Filosofiya, 8, 6-11.
9. Kurbatov, S. (2014). *Fenomen universytetu v konteksti chasovykh ta prostorovykh vyklykiv* [Phenomenon of the University in the context of time and spatial challenges.]. Sumy: Universytet's'ka knyha.
10. Karpenko, O. H. (2008). *Profesiyna pidhotovka maybutnikh sotsial'nykh pratsivnykiv v umovakh universytet's'koyi osvity*: Dys. ... dokt. ped. nauk [Professional training of future social workers in the conditions of university education: Doctoral Thesis]. Kyiv.
11. Platonova, N. M. (2013). Tekhnologicheskyy aspekt podgotovki sotsial'nykh robotnikov v usloviyakh modernizatsii vysshey shkoly [Technological aspect of the training of social workers in the context of modernization of higher education]. *Uchenyye zapiski Sankt. Peterburgskogo gosudarstvennogo instituta psikhologii i sotsial'noy roboty*, 2, 37-43.
12. Tverezovska, N. T. & Satanovska, L. A. (2013). *Praktyka studentiv u sotsial'nykh ustanovakh* [Students' internship in social institutions]. Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury.
13. Larionova, N. B. (2013). *Formuvannya profesiyanoi hotovnosti maybutnikh sotsial'nykh pedahohiv u protsesi navchal'nykh praktyk*: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk [Formation of professional readiness of future social educators in the process of educational practice: PhD Thesis]. Slovyansk.
14. Karagodina, O. & Pozhydayeva, O. (2017). Zaprovdzhennya prohram pidhotovky doktoriv filosofiyi z sotsial'noyi roboty: analiz potochnoyi sytuatsiyi [Implementation of Doctoral Programs in Philosophy of Social Work: An Analysis of the Current Situation]. *Visnyk Akademiyi pratsi, sotsial'nykh vidnosyn i turyzmu*, 1, 85-91.
15. Semigina, T. V. (2015). Mizhnarodna sotsial'na robota: hlobal'ni priorytety sotsial'noho rozvytku i nove vyznachennya sotsial'noyi roboty [International social work: global priorities of social development and a new definition of social work]. *Visnyk APSV*, 1, 6-11.
16. Pozhydayeva, O. V. (2011). *Pidhotovka maybutnikh sotsial'nykh pedahohiv do konsul'tatyvnoyi diyal'nosti u protsesi vyvchennya fakhovykh dystsyplin*: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk [Preparation of future social pedagogues for advisory activity in the process of studying of professional disciplines: PhD Thesis]. Kyiv.
17. Lyfenko, A. V. & Subbotina, T. N. (2015). Analiz otnosheniya studentov k kachestvu obrazovatel'nykh uslug [Analysis of students' attitudes to the quality of educational services]. *Politika, ekonomika i sotsial'naya sfera*, 1, 132-137.
18. Verkhovna Rada of Ukraine (2017). *Pro vyshchu osvitu: Zakon* [Law on Higher Education]. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
19. Cabinet of Ministry of Ukraine (2011). *Pro zatverdzhennya Natsional'noyi ramky kvalifikatsiy: Postanova* [Approval of the National Qualifications Framework: Order]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF>
20. Cabinet of Ministry of Ukraine (2015). *Postanova Pro zatverdzhennya pereliku haluzey znan' i spetsial'nostey, za yakymy zdiysnyuyet'sya pidhotovka zdobuvachiv vyshchoyi osvity* [Order on On the list of disciplines and specialties for higher education]. Retrieved from: zakon.rada.gov.ua/go/266-2015-n